

Miért volt fontos?

[...] „Mi, Leopold, Isten kegyelméből a rómaiak örökké dicső választott császára és mindkét Németország, Magyarország, Bohémia, Dalmácia, Horvátország, Szlavonia, Roma, Sevilla, Galicia, Lodoméria, Cumania, Bulgaria stb., stb. királya, (... stb.) főhercege..., hercege..., fejedelme, őrgrófja és grófja... Emlékezetbe idézzük, az alábbiak útján, hogy május hónap 15. napján az Úr 1700-ik évében, [...] hogy a panaszosoknak méltányos igazságot tegyenek, ...ugyanazon ítélőtáblában Gyulafehérváron Törvényszékké alakultak és ültek: nemes szabados lófőszékelyek Kápolnás Oláhfalvi **Lőrincz István** (kiemelés: L. Gy.), az említett Oláhfalu helyettes királybírója és Szentegyház Oláhfalvi Simó István, ugyanazon Szentegyház Oláhfalu esküdtje...”
És

VI. Károly király: „[...] figyelmébe ajánljuk mindazoknak, akiket illet, a jelen oklevél tartalmában foglaltakat: hogy az alábbi félnemesek, nemesek Bott Péter királybíró, József István bíró és Mihály Farkas, Bíró György, Miklós József, Tankó Pál, Elekes Mihály esküdtek Szentegyház-Oláhfaluból, nemkülönben **Lőrincz György** (L. Gy.), hasonlóképpen bíró és György András, Bott György, Elekes Ferenc és Tott Pál ugyancsak esküdtek a másik Kápolnás-Oláhfaluból. (Latin nyelvű okirat magyar fordítása. Fordította Fehér Mihály a székeljudvarhelyi Római Katolikus Gimnázium latin szakos tanára)

A hazátlanság érzését először a kilencvenes évek elején egy direkt beszédű könyvben, az *Áldozatokban* írtam meg. Magamat írtam, egy gyermek szemével rácsodálkozva a világra. Idézem:

„Az már csak idő kérdése volt, hogy megtudja, hogy ő romániai magyar.

Ettől rettenetesen összekuszálódott benne minden.

Ha magyar, akkor miért él ő Romániában? Ha ez meg Románia, akkor miért beszélnek mindenhol magyarul?

Mert bármerre ment is, még ha olyan messze is, mint »Csíksország« vagy Udvarhely – mindenütt csak magyarul beszéltek. A falvakban székel harisnyában jártak a férfiak, székel ruhában a nők. Csak a harisnya mintázata, a zsinórozás színe volt más és más. A feketétől a zöldig, a kéktől a pirosig vagy a barnáig, esetleg a kétszínű változatig. A színekombináció volt a legfontosabb a női ruháknál is: fekete-piros, kék-piros, zöld-barna vagy ezeknek a színeknek a különböző árnyalatai, párosításai ragyogtak, csillogtak, változtak el egészen a kötény, a fejkendő színéig, a csipke mintázatáig. Minden falu s a falun belül a korosztályok viselete más és más volt – és ettől volt szép. Szép és sajátos. Mind hasonló volt, és mind más – ezer szín, minta, fodor, csipke hullámmzott üvegyöngyökkel megrakottan, borítottan, egy-egy jelentősebb búcsú alkalmával, amikor nemcsak egy, hanem több falu öt-tíz falu népe, egy-egy kisebb tájegység találkozott egymással. Mert rájött arra is, nemcsak a falunevek különböztetik, pontosítják, nemcsak

a falvak gúnynevei, egy-egy tájnak is volt neve, ilyen nevekkal is szembekerült: csíkiak, udvarhelyiek, gyergyóiak, háromszékiek, hogy évek múltán rádöbbenjen arra is, a csíkiak közt voltak alcsíkiak, felcsíkiak, kászoniak; az udvarhelyiek közt sóvidékiek, Nagy és Kis-Homoród mentiek, keresztúriak. Lassan tágult a világ. S ő, Tonk Márton tapogatózva ment, haladt előre a megismerés göröngyös útjain.

Hogy azok is magyarok, akik nem járnak székelyharisnyában?

Ez akkor még fel sem ötlött benne!

A legkönnyebben a ruhájukról lehetett felismerni a „magyarokat”, mert akkor még nem tudta, hogy ő ráadásul székely is, gyönyörű volt, ahogy feszült a harisnya a legényeken, lebbent, fodrozott a lányokon a ruha – csipkésen. Hogy a székely ruha is csak egy változat a sok viseleten belül? Egy változat a magyaron belül? Arra rájött, hogy a ruha vagy viselet nemcsak azt árulta el, hogy ki hová való – azt is, ki milyen gazda a falun belül. S hogy a harisnya az »székely ruha« csak akkor tudta meg, amikor a módosabb legényeken megjelent a magyar nadrág, vagyis a fekete priccse nadrág, a fehér sima vagy mintázott ing és a fekete lajbi. Már nem emlékszik pontosan, hogy ki viselte ezt először a faluban, ami lényeges volt, szép volt ez is, s csak a fiúknál változott a viselet, a lányoknál nem.

Hát igen, nem lett volna a világon semmi pénzért más, csak magyar.

Hát amikor évek múltán, még nem tudatosan, de összehasonlíthatta a magyar táncot, más népek táncaival? Láttá annak variációit, ezer és ezer variációját, a ruhák, a figurák, a tánclépések sokszínűségét. A kecsességet és a tartást. A szilajságot, rugalmasságot, a legényes motívumgazdagságát. Hogy tájegységenként az is más és más, mint a ruha és a viselet, és mégis ugyanaz. Azt, ahogy a páros táncban ropják a táncot, a férfi átkarolja a lány derekát, a lány a férfi vállaira vagy a karjaira teszi a kezét, és forognak, forognak. A pörgetést, a forgás variációit. A tánc gyorsaságát vagy lassúságát. A figurák másságát, gazdag változatát. Sokaságát. A párok lépéseiből fakadó különbséget és egységet. A láb és a kézmozgás összehangoltságát. Amikor a legény, a jó táncú legény, megáll a zenekar előtt, jobb kezével vagy a bal kezének ujjával pattogtatni kezd, lábujjra áll, majd a sarkára ereszkedik, fél kézzel kiforgatja a lányt, megpörgeti, miközben a másikkal csizmaverést végez, hol a lábszárát elől, hol oldalt csapkodja, hol később felugorva teljesen a levegőbe, a két bokájára ver, miközben a lány szinte gyönyörködve, ragyogtatja a szemeit, énekel, csujogat – a legény meg szép szilajon figurázik. Aztán lehajol, ujjbegyével – épp a váltás szépsége szép benne, ahogy a szilaj csizmaverésből átvált – finoman megérinti – mintha csak egy porszemét törölne le a csizmaorráról – annak hegyét, esetleg, a földet. Leheletfinoman a padlót. Aztán pörgetni kezdi újra a lányt, fél kézzel, két kézzel, majd újra párrá fonódnak össze, és összefonódva, hol felgyorsulva, hol lassúdadon a férfi kezei a lány tomporán elpihelve, a lány karjai a férfi nyakán összefonódva, átölelve – táncolnak. Táncolnak lassan, méltósággal, öregesen vagy vad fiatalságtól tüzesen, szilajon, s az ezeryi szín hullámszik, lüktet, pompázik, káprázatosan, özönnel, hirdelve, hogy magyar. MAGYAR. El sem tudta volna hinni, hogy valaki feladhatja a magyarságát, hogy valaki magyarból mássá, más nemzet fiává válhat. Igen. Mert olyan tánc, mint a magyar tánc, még a nagyapja szerint sem volt (pedig nagyon okos ember volt a nagyapja, csak Shakespeare-t olvasott) – még a németeknek, az angoloknak se. Pedig, ahogy kivette a nagyapja szavaiból, azok még a magyaroknál is különbek voltak. A burkusoknak, labancoknak. Mert akkor még gyermekkorában így hívták a németeket. Csak később lettek szászok és svábok.

Ha visszagondol – a tánc kedvéért –, esetleg még orosz szeretett volna lenni. Amikor meglátta, hogy táncolják az orosz legényest, ahogy lehajolva, lekucorodva, szinte a földön figurázik sziporkázva, kirúg oldalt és előre, hát igen, elállt a lélegzete is, elkápráztatva állt, csodálkozott, hogy még ez is lehetséges. Igen, esetleg orosz szeretett volna lenni. Más viszont nem. Amióta csak az eszét tudta, meg akarta élni, hogy ő magyar, s mindazt, amit rejt, hogy ő magyar! Ami ő. Ő ami. Aki. Amitől ő olyan, amilyen. Ahogy megtanult olvasni, mindig csak azt kereste, mitől az, ami. Mi a magyar! S mert a Biblián kívül csak néhány történelemkönyv volt a faluban, hát azokat olvasta. Azokat olvasták a nagypapjával. Az első könyvre, amelyet olvasott, most is emlékszik, a *Magyar várak és mondák* volt. Abban a könyvben szebbnél szebb mondák voltak, szép magyar vitézek, s csak úgy röpködtek a nevek: Trencsén, Kassa, Árva, Krasznahorka, Eger, Nándorfehérvár, Mohács, mintha a falu utcanevei lettek volna. Vagy Munkács és Pozsony. Pest és Buda. A következő olvasmány se volt más, az volt a címe: *Történelmi arcképcsarnok*. Ebből a magyar királyok nevét tanulta meg – mikor születtek, mikor haltak meg. Hogyan és miért. Az Árpád-háziakat, Anjoukat... Minél többet olvasott, rájött, nagyon-nagyon szép magyarnak lenni. Fájdalmasan szép. És semmi pénzért nem lett volna más – magyar.

Az a megrázkódtatás, amely akkor érte, amikor ő megtudta, hogy ő olyan magyar, akinek nincs hazája, törölhetetlenül és lejegedve maradt meg emlékezetében. Ötödikes vagy hatodikos volt – a pionírtáborban mondták először, hogy bozgor, hogy bangini. De csak amikor hazament, kérdezhetett rá a nagypapjára: – Mi az, hogy haza? – Mi az, hogy ország? Mi az, hogy nép? És mi az, hogy bozgor meg bangini?

Összeomlott, hetekig töprengett hol a fészerben rejtőzködve, hol a nagypapja társaságában. Mindegyre rákérdezett a nagypapjára:

- Aztán minden népnek van hazája?
- A legtöbbször igen – mondta a nagypapja.
- Nekünk nincs?
- Nincs.
- A Hargitán túl magyarok laknak?
- Magyarok.
- Ott messze, ahol lenyugszik a nap, ott is?
- Ott is.
- Ott messze, északon is?
- Északon is!
- Ha mindenütt csak magyarok laknak, akkor nekünk miért nincs hazánk?

[...] Ahogy teltek az évek – egyre bizonytalanabb lett, hogy ki is, ő?

Ezt kutatta, erre keresett választ. Eredménytelenül. Rájött, életenergiájának nagy részét szinte csak ez kötötte le. Ha bármi mással ennyit foglalkozott volna – bármi, bárki lehetett volna. És nem volt semmire magyarázat. És nem volt semmire pontos válasz. Hallgatta a Szabad Európa Rádiót, hallgatta az Újvidéki Rádiót, a »szívküldi«-ket, szétszórtottságuk történetét, együvé tartozásuk szócsovéját, s nemegyszer azon kapta magát, hogy sír. És ahogy vénült egyre többet sírt. Régebb. Még a kommunizmus évei alatt a zenés üzenetek során leült a konyhában, s könnyezett. A feleségének volt erre egy hasonlata. Csúf. »Könnyezel, mint a vén leány valaga.«

Nyolcvankilenc után négyszer sírt.

Mindannyiszor örömeiben.

Először decemberben, a diktátor futása után sírta el magát, aztán amikor meglátta a román tévé román adásában magyarul: »Kellemes karácsonyi ünnepeket kívánunk«, majd egy nap, amikor egy közeledő autóbuszon ezt olvasta: LÖVÉTE – BUDAPEST.

Nem Székelyudvarhely – Budapest; nem Csíkszereda – Budapest, hanem: Lövéte – Budapest! Értik úgy-e?

Megdöbönt a szíve, belesajdult az egész létezés. »Hát ezt is megértük, Uramisten.«

Egész gyermekkorában, s később is sokáig, Budapest olyan volt, mint a szivárványragyogás! Ha besötétedett, az est lopakodva leereszkedett a hegyekről, az öregek vagy a háborúról kezdtek beszélni, s mert mindenki Piávénál szolgált, hát Piávéról vagy Pestről! Csak így – Pestről. Mintha tegezték volna ezt a Pestet. Valami közeli barát lett volna. Testvér. Igen. Az anyja, aki lánykorában – akkor épp »magyar világ« volt, szemben azzal, hogy most »román világ van« – ott cselédkedett. Csak úgy röpködtette a szavakat. Buda, Lánchíd, Zugló, a Duna, a vár, az Országház. Ezek pontosan olyan megszeliidített és otthonos szavak, mint: Trencsén, Árva, Krasznahorka, Ságó, a Hargita, Orotás, Véc farka. Viszont az is előfordult, hogy amikor a nagybátyja, mert fitogtatni akarta a pesti tudását: »Hétre ma várom a Nemzetinél«, olyan volt, mintha oroszul énekelt volna. Ott, ahol az volt a divat, hogy: »Ott ahol zúg az a négy folyó« ... Vagy: »Olyan bánat a szívemen, hétrét hajlik az egeken« ... Amikor »Erdély be vagyon kerítve« ... Vagy amit az apja szokott énekelni: »Húzd ki a kardot, vágjad a muszkát« ... S ezt az ötvenes években.

Nem tudta, hogy az apja miért haragszik a muszkákra. Nem. Ilyenkor felgyorsultak az események. Az anyja, ha az utcán voltak, könnyörögni kezdett, megpróbálta tapasztani, fogni a száját, az apja csikorgatta a fogait, megvetette a lábát, de ha egyszer bekerültek a lakásba – akkor lenyomták az apjukat az ágyba, párnát tettek a fejére.

– Vigyázz, hogy tudjon szuszogni – mondta az anyja, aki a fáradságtól és a kínlódástól leroskadva ült a konyhapadon: – Vigyázz, hogy szuszogjon...

Majd:

– A fene enne meg, hogy mindig ez jut eszébe! A fene enne meg, hogy nekem mindig rettegnem kell.”

Visszatérve a gyermekkorára, majd a felnőttkorára: Magyarország olyan volt, mint az Eldorádó. Pontosabban – amikor ők már éheztek – úgy hitték, az Eldorádó lehet olyan, mint Magyarország. Aztán amikor harminchat évesen „először kiment” – valóban olyan volt, mint egy csillogó, tiszta gyöngyszem. Tiszta és fényes. Nagyon-nagyon büszke volt, hogy magyar. A sok megaláztatás után – ekkor már nem múlt el hét, hogy valamelyik román újságban ne jelent volna meg cikk ellenük – ekkor volt először kimondottan büszke, hogy magyar...

...És folytathatnám rögtön azzal az írással, amelyet Füzi László, a kecskeméti *Forrás* folyóirat főszerkesztőjének a körlevelére írtam 2002-ben a „hiány értelmezéséről”.

„Talán játékosnak tűnő, de szerkesztőségünk által komolyan gondolt” felkérésére, felkérésekre örömmel, de ugyanakkor egyben kétségekkel írok. Levele elolvasása után tisztelt főszerkesztő úr, rögtön fölmerült bennem: a „hiány” értelmezése, a „bizonyosság keresése”, nem visz-e óhatatlanul is olyan ingoványos, vagy ha úgy tetszik, partomlós területre, amellyel nem szívesen néz szembe, az ember. Amelynek boncolgatása a szenvedés és fájdalom anatómiájához vezethet: mert rádöbbenünk, hogy személyes, családi és közösségi életünk, már önmagában is, nem más, mint egy hiánylista, és kimondva, kimondatlanul is, a teljesség keresésének hiábavalóságával szembesít.

A „hiány” már önmagában is a teljesség elérhetetlenségének a szinonimája. Adódik egy másik kérdés is, hogy a „hiányt” esztétikai, az elérhetetlen eszmei örök szépség imperatívuszaként vagy egyszerű filozófiai kategóriaként értelmezsem – ami nem teljes, az hiányos. Fölmerült bennem az is, amit írok, nem lesz-e a kisebbségi lét tarthatatlanságának látélete, gondolat-rózsafüzére épp a kisebbségi léthelyzetből adódóan! Hogy az a „hiány”, amit értelmezni szeretnék már önmagában értelmezhetetlen, mert paradox és elfogadhatatlan, mert a kisebbségi lét már önmagában is hiány?! Az Ön kérdése, tisztelt főszerkesztő úr, számomra nagyon komoly „játék”, amelyet ez idáig még nem tettem fel nekem. És éppen ezért igyekszem tőlem telhetően a legkomolyabban válaszolni, s ez, számomra, csak az önmeghatározással kezdődhet, s tartok attól, hogy elvezet, elvezethet a két világháború közti erdélyi ideológiai vitához, a „gyöngy és homok”, a „gyöngyragyáló” vagy ami még rosszabb, egy újabb „nem lehet”, vagy „lehet, mert kell” értelmezéshez. A felkérés – gondolom – az „írónak” szól, de én akarva, akaratlanul is „kisebbségi magyar író vagyok”, s már ez a meghatározás, ahogy az előbb már fejtegettem a szellemi teljességigény lehetetlenségét tükrözi, mert létezőm, meghatározó élményeim, helyzettudatom parciális, még akkor is, ha része vagyok az „egyetemes magyar nemzetnek”. Mielőtt eljátszanék a gondolattal, esetleg sajnálatnám magamat – sosem voltam főfoglalkozású író: milyen lehettem volna? –, s tudom, a helyzetem a befogadás szempontjából is más, nem azonos a kisebbségben élő angol, német, francia vagy spanyol író helyzetével, akik mögött még „otthonalanságban, hontalanságban” is határoktól függetlenül – mindkét fogalomra a későbbiekben visszatérek – mégiscsak egy világnyelv határtalansága és védőburka feszül, de tagadhatatlanul jobb, mint egy ír vagy zsidó íróé, akinek az „anyanyelve” lehet angol vagy magyar, ukrán, román, viszont múltjának „kódjai”, emlékei, nem vagy csak részben azonosak a körülötte élő többséggel, „anyanyelvén” ír, de egy másik nép emlékezetével a szívében. Fokozhatnám persze tovább is, mert a Székelyföldön élek, helyzetem bizonyos szempontokból jobb, mint egy Temesváron vagy Bukarestben alkotó magyar írónak. „Ott-hon, a könyveim közt, emlékeimben és lelkemben magyar vagyok” – mondhatná s mondja is társam az otthonalanságban, és részben igaza is van, de hogyha az „otthon” a „haza” anómiaja, akkor nyilvánvaló, egyik a másik nélkül a „teljesség” hiányát tükrözi. Tehát ha elfogadom, hogy az Ön kérdése a kisebbségben élő írónak szól, akkor válaszom is az adott helyzetben értelmezhető még akkor is, hogyha elfogadom az egységes magyar irodalom tényét, mert író voltam legfontosabb meghatározója a hazátlanság és a helyzettudat. Meg is fordíthatnám a sorrendet, író voltomat már eleve meghatározza a helyzettudatom s a haza hiánya, annak minden pozitív és negatív vetületével. Mivel azonban helyzettudatomat is különböző tények, összetevők összessége határozza meg, akkor úgy határozhatnám meg önmagam, a személyes Én összetevőit: egy falusi születésű, a társadalom alsóbb (nem minősítő jelző) kategóriáit megjárt (bánya, gyár) és mégis értelmiségi ember vagyok, amelyet csak színezhetsz, hogy író vagyok, aki viszont mint ilyen, nem volt főállású soha. Többnyire „alulnézetből” próbáltam megfogalmazni a „világ dolgaiból” a rám eső részt, sorsközösséget vállalva azokkal, akikkel együtt éltem-élek. Azt is mondhatnám, személyes sorsom szinte soha nem érdekelt (többször hívtak pártfőiskolára, nem mentem el), csak a közösség, vagy ha úgy tetszik, a népem sorsa, annak örömei – ha voltak – bánatai. Persze ezzel együtt és ennek ellenére – nem érték és nem többlet – magyar vagyok, neveltetésem és kultúráram szerint ennek a népnek a „teljes jogú” tagja. Magyarságom, mert egy székely-

magyar faluban születtem, amely körül száz vagy bizonyos irányokban 200–250 kilométeres körzetben csak a közösségem, tehát népem tagjai éltek, adott volt, a családban, az utcán nem kérdőjelezte meg senki, olyan természetes egyértelműséggel voltam magyar, ahogy fű a fű, csillag a csillag, azonosságomat a közösséggel nemcsak a bölcsődal, népdal, magyar nóta, magyar tánc, viselet – gyermekkoromban még divat a székely ruha – határozta meg, az utca is, a falu és a legközelebbi városok is. A személyes Én és a kollektív Én harmóniáját, úgy tűnt, látszatra nem kérdőjelezi meg senki, semmi, magyarságomat „érzelmileg” a teljesség igényével élhettem, de csak „látszólag”, mert mint már említettem, ha az otthon a haza anómiája – és ebben a két fogalom harmóniája a legfontosabb (lehet valaki a Hazában is otthontalan), de nem lehet otthon egy olyan hazában, ahol s amely már születésed pillanatától megkérdőjelezi „léted”. Magyar léted – tegyük hozzá – nem a családban, még csak nem is az utcán, a HIVATALBAN. A kérdőjel persze lehet csak egy ékezet is már születésed pillanatában, de nem csak, elsinkófálják neved: a Sándor helyett Alexandrut írnak, a László helyett Vasilét, és ez folytatódik ott és akkor, ahogy a hatalommal érintkezésbe kerülsz, a Himnusz nem a te himnuszod, a zászló nem a te zászlód, az országvezetés, amelyet legtöbbször még dicsőíteni is kell, nem a te népedből vétetett, a történelem, amit tanulni kell, s ahol „barbárnak” neveznek téged – nem a tied, a szülőfölded, ahol csak magyarok élnek, „ősi román föld”, miközben a hatalom is látja és tudja, látjuk és tudjuk, látom és tudom, hogy az örökölt erdélyi építészeti jegyek a gótika és a barokk jegyében fogantak. Meghatározó élményem tehát Trianon és a főhatalomváltás, annak minden következményével, hiányával és többletével: Trianon és a Haza hiánya. A Trianon okozta sebet nem lehet begyógyítani, orvosolni, feledni, mert én nekem nem választott országom ez az ország, nem választott szülőföldem a szülőföldem, itt születtem, itt születtek őseim – őseim talán alapítói is lehettek annak a Hargita térdén levő falunak, amelynek egyharmada már Bethlen Gábor lustrájában, s ma is, **Lőrincz**. Trianon ott él a mindennapokban, a szemedbe ötlük, pöffeszkedik, hol megkérdőjelezi, hol számon kéri léted, sosem hagyja, hogy arról, hogy ki vagy – azt is mondhatnám, ez a ráadás magyarságunkra, sosem hagyja, hogy megfeleddkezzünk arról, hogy kik vagyunk, mert a kisebbségi magyar napról napra szembesül a magyarságával, mert nap nap után vállalnia kell azt. És az már csak költői kérdés ezek után, hogy az én szabadságom, önmeghatározásom sérti-e mások szabadságát (tudom, sérti), a magyar gondolkodásom, amely kisebbségben érdekvédelem is egyben – mert, József Attilával, törvények szabályozzák az életünk – sértő-e mások számára (tudom, az), patriotizmusom nem lehet, mert nincs hazám, az önvédelmem legjobb esetben nacionalizmus, ha nem „sovinizmus”, holott tudom, és mindenki tudja, a sovinizmus a többség nacionalizmusa a kisebbséggel szemben. És a szavak így veszítik el jelentésüket, kisebbségben már a szavak tartalma is megváltozik, hiába mondanám Illyés Gyulával, a nacionalista jogot sért, míg a patrióta jogot véd – mindhiába. Ahogy hiába mondom azt is egyszerűen csak, magyar vagyok – magyar akarok lenni, és semmi több. Nem több és nem kevesebb. Úgy, ahogy fű a fű, csillag a csillag. A helyzetem persze fokozódik, hogy ne mondjam, súlyosbodik, hogy miközben idehaza napról napra szembesülök a magyarságommal, és én vállalom a szembesülést, Magyarországon rám kérdeznek, „honnan tudsz Te ilyen szépen magyarul”, vagy ami még rosszabb, lerománoznak-oláhoznak. Persze tisztelet a kivételnek. Ebben az esetben lesz igazán kisebbségi és hontalan az ember. Hogy miért? Mert a szívében, álmaiban mégiscsak ott van, hogy van egy haza a „magasban”, a lelkünkben, egy idea-

lizált, álomszép, amely a Mienk is. A Miénk. Számítunk rá, számon tart, és ő is számíthat ránk. A kérdés persze még „mindig az” – értelmezhető-e a Haza hiánya. És ki kell mondanunk, hogy nem. A haza hiánya nem értelmezhető, csak elszenvedhető. És minden más kérdés ebből adódik. Lehet-e nekem, van-e hazám, vagy csak államom, álmom, mert az az ország, amelynek polgára vagyok – lojális polgára –, csak megtúr, amelyet lélekben a magaménak vallok, nem fogad el.

Persze tudom azt is, lehet, csak nekem ennyire fontos a Haza hiánya?! Lehet, ha volna, nekem se lenne ilyen fontos...

Státustörvény – nemzettudat – globalizáció... (A hét, Bukarest)
Részletek.

A magyarság a XX. század végének közép és kelet-európai változásaiból, ha nem is vesztesen, győztesen sem került ki. A „Helsinki-záróokmány”, a határok stabilitásának sokat hangoztatott nimbusza csendesesen múlt ki, ahogy illett – közben többé-kevésbé megváltozott Európa térképe, birodalmak múltak ki és születtek, vérrel vagy anélkül, új államok, amelyek csak emlékeikben hordozták, ha hordozták, az államiság fogalmát. Számunkra a helyzet bonyolódott – öt ország helyett most már hét országban él magyar kisebbség. [...] Pozitívum a leszakadt magyar közösségek számára mindössze az volt, hogy az Antall-kormány után a jelenlegi magyar kormány konkrétan, tevőlegesen is megfogalmazta azt a cselevesi területet – jelesen a kisebbségbe szakadt magyarság integrálását –, amely irányt és célt adhat az eljövendő éveknek.

Egy nemzet, egy kormány, amely céljait meg tudja fogalmazni, megtette az első lépést a megmaradás, a jövőépítés felé.

Illesse dicséret ezért.

Fontos mozzanat volt ez az összmagyarság számára, mert még most is előttem van az a pillanat, amikor Antall József néhai miniszterelnök először jelentette ki – ötven év után –, hogy ő lélekben tizenöt millió magyar miniszterelnöke, az is, hogy ez milyen tiltakozást és felháborodást okozott a kommunista nemzetköziség szellemében nevelt s történelmi tudatától megfosztott anyaországban, de az is, milyen lélekemelő tett volt a lemorzsolódásban, asszimilációs törekvések szorításában élő kisebbségek számára – ez volt az első pillanat, amikor a kisebbségi ember kiegyenesíthette derekát, fölemelte lehajtott fejét –, az egyenes derék és a fölemelt fő lehetőségét érezve.

Mi fog történni? Mit szül ez a kijelentés? – riadt a százados félelem itt is, ott is: szomszédaink érzékenységét nem szabad szítani – hallatszott, miközben a mi érzékenységünkkel nem törődött senki, mert ha a hazát el is veszítettük, a fájdalom és a gondolkodás, a nemzetben gondolkodás jogát bár szerettük volna magunkénak tudni, és vallottuk, ezt nem vehette el a történelem. Tudtuk és hittük, amiben sokan hitetlenkedtek-kételkedtek, hogy csak gondolataink, elvárásaink megfogalmazásával bővílhetnek itt is, ott is jogaink, hogy az egyenes beszéd a szabadság útja. Ki kell mondanunk most a státustörvény előtt, hogy várjuk, mert úgy hisszük ez az első nemzetstratégiai lépés, amelyet a nemzettudat változása kell kövessen, ahogy ki kell mondanunk azt is, hogy a kisebbségbe szakadt magyarság a megmaradt országtól legalább azt várta, hogy az anyaország vállalja föl, és mondja ki, amputáltságunk ellenére a nemzet részei vagyunk, figyelnek ránk, és törődnek velünk. Részesei vagyunk egy virtuális hazának, kinyújtott kezünk, amelyek, mint ősszel a meztelen ágak könyörgőn az ég felé nyúlnak, látszanak ott, amerre irányulnak. Valószínű, és nem kockáztatunk sokat, ha kijelentjük, ennek,

rövid távon is meglesznek már az eredményei, megállhat az asszimilációs folyamat, amely épp az eddigi magyar kormányok elnéző magatartása révén bontakozhatott ki – lemorzsolódást, belenyugvást sugall.

[...] A Kádár-kormány olyan örökséget hagyott hátra, amely ezekre a kérdésekre meg sem próbált választ adni. Ahogy a határon túli magyarok szerepére sem. S ha történetek is egyéni kísérletek, az „ötágú síp”, „haza a magasban” pozitív jelzések voltak ugyan, azt is mondhatnám a szív, a lélek hangjai, de nem léptek túl a gondolat terét. A Kádár-kormány a nemzettudat helyett a jólétre alapozott, a család helyett az önmegvalósításra (Fekete Gyula: *Éljünk magunknak?*) – nem tagadhatjuk, a jólét is lehet önbizalom, erősítő tény s tett, de nem pótolhatta a hiányzó nemzettudatot. Ráadásul mindent a hamis és részizgazságokat tartalmazó internacionalizmus eszméjével itatott át – amelynek testvériséget hirdető tétele mindenkire irányult, csak éppen a szomszédos országok magyarságára nem. A nemzet és nemzettudat, amely első vagy új virágzását élte a szomszédos népeknél, nálunk a személyes én befogadókészségére csökkent, s a határon átívelő személyes, legfennebb családi kapcsolatok hajszálereiből táplálkozott, s nyert önigazolást, ha nyert. Mert legtöbbször az utazások során szerzett tapasztalatok, „milyen szépen beszéltek magyarul” stb., fokozták mindkét oldalon a nemzettudat zavarait, amelyet ráadásul a hivatalos Magyarország a múlt csökevényének tartott az internacionalizmus kikövezett, kodifikált útján. Az állampolitikai szintre emelt internacionalizmussal azonban nem szűnt meg a környező országok nacionalizmusa, amely pontosan és legtöbbször a magyarság ellen irányult, a magyarság ellenében próbálta megfogalmazni nemzettudatát, és épp az ott élő magyar kisebbséget sújtotta. Persze az erdélyi magyarság fölött sem múlt el nyomtalanul a kommunizmus. Viszont mert magyarságáért napról napra ütköznie kellett, az erősítette nemzet- és identitástudatát. Ráadásul fennmaradt intézményei – amelyek egyben a nyelv őrei és menedékei voltak, az egyházak, iskolák – nemzeti jellegük miatt felértékelődtek, szerepük megsokszorozódott, ahogy a családé is, mely otthon és menedék volt az otthontalanságban.

[...] Az erdélyi magyarság nem identitástudatában, nem nemzettudatában-jellemben sérült a kommunizmus évtizedei alatt. Bevallhatjuk, ez sem kevés.

[...] A XXI. század, az egységesülő Európa, a globalizáció azonban felcsillantotta a reményt a magyarság számára is. Azt is mondhatnám, ha nem más – mi kellett volna, kitaláljuk. Az új magyar kormányzat ezt ismerte fel – az épülő új Európa szellemiségéből fakadó lehetőséget, amely azon túl, hogy új lehetőséget ad az anyaországnak ahhoz, hogy visszazárkózzon oda, ahová ezer éven át tartozott, a nyugati keresztény kultúrához, okos és mértéktartó politikával lehetőséget ad arra is, hogy közel 100 év után megpróbálja integrálni a nemzet vérkeringésébe a leszakadt magyarságot is. Kétségtelen, hogy az Orbán-kormány helyesen ismerte fel szerepét és feladatát.

[...] Az egységes magyar nemzettudatban pedig helye kell legyen a SZÜLŐFÖLDJÉN MARADT, MARADÓ erdélyi, felvidéki stb. magyarságnak – magyarként és nem szlovákként, szerbként, románként. A virtuális haza nagyobb, mint az államkeret, a virtuális haza az a föld, ahol élünk, a maga töredezett egységében – töredezettségében kell egységet képezzen. Viszont ehhez az kell, hogy a magyar politikai erők, pártállásuktól függetlenül, támogassák, egy időben támogassák az anyaország integrációját és a kisebbségbe szakadt magyarság szülőföldjén maradását és integrációját. [...] Az Orbán-kormány, úgy hisszük, jól és pontosan ismerte fel feladatát, bár biztos vagyok, hogy az enyémtől eltérő és ellenkező elvárások is lehetnek – de ki kell mondanunk, a státustör-

vény a remény törvénye. A megmaradásunkat biztosító hit törvénye, amely abból a pontos felismerésből fakad, hogy hogyan lehet a globalizációt a magunk hasznára fordítani. A nemzeti szolidaritás és egységes nemzettudat megteremtésében alap lehet Orbán Viktor miniszterelnök bizakodással teli, józan ezredfordulós beszéde. A magyarság az elmúlt században elveszített két háborút, de mindig megnyerte a békét. Reméljük a XXI. század a béke százada lesz...

A második Orbán-kormány új állampolgársági törvényének a megjelenésekor, 2011. március 11-én, beadtam a magyar állampolgárságért folyamodó kéresemet. Tartoztam ezzel minden felmenőmnek. 2011. augusztus 11-én a köztársasági elnök úr alá is írta. Írás közben, az MNO 2013. március 17-ei kiadásában, olvastam, hogy a MILLA tüntetésen a következő táblafelirat volt olvasható: **„Székelyek! Ahol adót fizettek, ott kell szavazni. Románia a hazátok, éljetez boldogan!”** (Kiemelés L. Gy.)

Vonatok IV (2002, bronz, homok)

